

دین در روابط بین‌الملل: موضوع شناخت یا فاعل شناسا

روح‌الأمین سعیدی*

چکیده

طی دهه‌های اخیر حضور و نقش‌آفرینی نهاد دین در عرصه عمومی جوامع و به صورت کلان در گستره محیط بین‌الملل آن‌چنان آشکار شده است که بطلان تصورات پیشین در خصوص افول محتوم دین و ارتباط علی تجدد و دین‌جدایی را به اثبات رسانده و لذا امروز دیگر بحث بر سر این‌که آیا دین و کنشگران دینی می‌توانند در سطوح مختلف سیاسی تأثیرگذار باشند یا خیر، پایان‌یافته و غیرضروری به نظر می‌رسد. بلکه اکنون بحث‌های صاحب‌نظران بیشتر ناظر بر این پرسش است که چگونه باید به دین پرداخت و چه تلقی و تعبیری از آن داشت؟ آیا دین در روابط بین‌الملل یک موضوع بررسی و شناسایی است که می‌توان از منظر نظریات موجود روابط بین‌الملل به آن نگریست و ابعاد و جوانبش را مورد مطالعه قرار داد یا این‌که دین خود می‌تواند به‌عنوان یک فاعل شناسا عمل کند و منظر و جهان‌نگرش مستقلی را برای فهم و تفسیر جهان در اختیار ما بگذارد؟

در پاسخ به پرسش مذکور، مقاله حاضر این مدعا را مطرح می‌سازد که در برهه کنونی هر دو فرض برای دین متصور است. دین هم می‌تواند به‌عنوان متغیر مستقل یا وابسته، موضوع مطالعه نظریات گوناگون روابط بین‌الملل باشد و هم با توجه به نارسایی ماهوی این نظریات در فهم و تفسیر رفتار کنشگران دینی ناشی از اختلافات بنیادین فرانظری قادر است منظر و جهان‌نگرش مستقلی را در اختیار پژوهشگران قرار دهد. فرض دوم در صورت اثبات، زمینه‌ساز شکل‌گیری نظریه دینی روابط بین‌الملل خواهد بود. این مقاله روشی توصیفی - تحلیلی دارد و از تکنیک کتابخانه‌ای برای گردآوری داده‌ها بهره جسته است.

کلیدواژگان: بازگشت دین، بنیادگرایی اسلامی، هویت‌بخشی، جهان‌بینی، کنشگران دینی

---

* عضو هیأت علمی گروه روابط بین‌الملل دانشگاه امام صادق (ع) (Email: rooholaminsaeidi@yahoo.com)